

## Spanyol-zsidók Bukarestben – A. Vona, egy különös életű író kései bemutatkozása

Petreu, Marta: „Wenn ich einmal die Augen schließe, wird man zwar eine Menge Papiere finden...”  
Ein Gespräch mit Alexandru Vona. = Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik,  
17. Jg. 2005. 1. Nr. 117–136. p.

2004 októberében, 82 esztendőskorában elhunyt Alexandru Vona román emigráns író, akinek a nevét csak a rendszerváltozás után ismerhette meg mind a román, mind pedig a nemzetközi közönség. 1947-ben írt alapművét: *Ferestrele zidite* (‘Befalazott ablakok’) című regényét ugyanis csak 1993-ban – különböző prózai foglalkozásokkal eltöltött aktív pályája végén, a regényt követően különböző időszakokban keletkezett elbeszéléseit pedig még később (*Misteriosa dispariție orașului... – ‘A város kísérteties pusztulása’, 2001; Esmeralda, 2003*) engedte át kiadásra. A megjelent kötetek kivételes író avattak, és rejtély számba ment a szerző rejtőzködő magatartása, szinte élethosszig tartó, teljes távolságtartása az irodalmi élettől.

Vona a maga rejtőzködésével egy életen át merő ellentéte mindannak, amit az írói tudatosság, pályaeépítés és elismerésvágy jegyeiként számon tartunk. Ennek a szokatlan magatartásnak a kulcsát azonban kezünkbe adja az a roppant nehezen, de végül mégis kikerekedett interjú, amelyet elbeszéléseinek későbbi bukaresti kiadója (maga is költő) 1997-ben (!) készített a szerzővel, aki azután csak hét év múltán, kevéssel a halála előtt, különböző változtatások, húzások után járult hozzá a közzétételhez. Mintha kiszámította volna: életében már nem fog megjelenni. Vona 1997-ben egyébként Kolozsvárt az októberi könyvvásáron és ennek keretében egy R. M. Cioranról szóló pódiumvitan vesz részt. Riportere, Petreu könyörög, hogy adja oda elbeszéléseit kiadásra. Több évbe telik, mire a kérésnek nagy nehezen enged. Miközben a már megjelent és több világnyelvre lefordított regénnyel páratlan író avatott a világ.

A beszélgetés önéletrajzi visszapillantásából kiderül: Vona – kifordított utalónév a szefárd-zsidó család valamelyik őseinek nevére (Navon), amit saját családi neve (Mananya) helyett tizennégy évesen (!) összeállított versgyűjteménye megjelentetésének céljaira talált ki, majd végig kitartott mellette. A vagyonos, szellemi alkotóterületeken is jártas polgárcsalád a multietnikus Balkán egyik legkülönösebb színfoltját képviseli (távolabbi rokonságban Elias Canetti, ruszei születésű író családjával). Ősei mindkét szülői ágon Spanyolországból több évszázada elűzött, végül Konstantinápolyon és Bulgárián keresztül Romániába vetődött szefárdok, akik még a 20. században is beszéltek az ősi, spanyol eredetű idiómát. A Spanyol Királyság a 19. század végén kárpótlásul – az egykorú Török Birodalom egész felségterületére szóló érvénnyel – kiterjesztette rájuk a spanyol állampolgárságot. Az író egyik nagyapja hosszabb időn keresztül a spanyol konzuli tisztséget is betöltötte a román fővárosban. Vona hosszan beszél erről a fokról fokra megismert örökségről, a vándorútról és bukaresti életük idegenségéről.

Anyanyelve a családi hagyománnyal ellentétben, saját bevallása szerint, a kelet-közép-európai kozmopolita nagypolgárság körében akkoriban divó német, második nyelve a spanyol, s csak iskolásként sajátítja el az államnyelvet. Korai zsengei román nyelvgyakorlásképpen készültek, a pénzes család kedveskedésből jelentette meg őket. A középis-kola után elhatározott tanulmányai során – a háború éveit alatti – a spanyol menlevél nyújt megfelelő védelmet a romániai faji törvényekkel szemben. Műszaki tanulmányokat folytat Bukarestben, és ekkor fordul komolyabb formában is az írás felé. 1947-ben megírja nagy regényét, melynek kiadására még csak nem is gondol. Ennek az évnek a végén a

család és a kis szefárd kolónia egészében – a távozó királyi családot is szállító hajó fedélzetén – elhagyja Romániát.

A regényre vonatkozó elemző, értékelő reflexiót, sajnos, az interjú nem tartalmaz, mint ahogy az elbeszélésekkel kapcsolatban sem. De létábrázolásának típusa beazonosítható a beszélgetés egyes utalásai (és a folyóiratban német fordításban közölt prózaszemlény) alapján: az életvilág tökéletes idegenszerűségének groteszk – vizionárius idézése, mintegy a Kafka-, illetve a Ionesco-féle modell között elhelyezkedő, egyszersmind Rimbaud látomásaira emlékeztető formában. Ionesco, a román irodalmi avantgárd francia nyelvre váltó párizsi követe, Vona nemzedéktársa. A maga útja is elsőként Párizsba vezet, a neves „franciás” emigránsok: Eliade, Cioran körébe. Számos érdekes emléket felemlít ebből a környezetből. Különösen sok szó esik Cioranról, elemien „provokáló” hétköznapi és írói alkatáról, filozófiájáról. Szintúgy Cioran szakaszos írás-„eufóriájának” említése kapcsán vallja meg a maga alkotó folyamatának ezzel rokon jellegét: a transz-állapot megfoghatatlan gyönyörűségét, ugyanakkor automatikusan ömlő szöveg kétségbeejtően nehéz rögzítését, majd a reménytelen pangás időszakát.

Nem érdektelen a kulturális periféria és centrum kelet–nyugati kontrasztját megélő magatartásról – szintén Ciorannal kapcsolatban – tett megállapítása sem. Vona ezt mint a szefárd mikrovilág tagja, más viszonylatban, már fiatalkorában átélte a román makrokörnyezeten belül. Párizsban talán ez az előtapasztalat tartja vissza az újbóli nyelvváltástól, hogy végleg megállapodjék a román nyelvénél.

*Komáromi Sándor*